

**Daniel
Kehlmann**

Ljndeni

**Nominácia The International
Booker Prize 2020**

TYLL

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Daniel Kehlmann

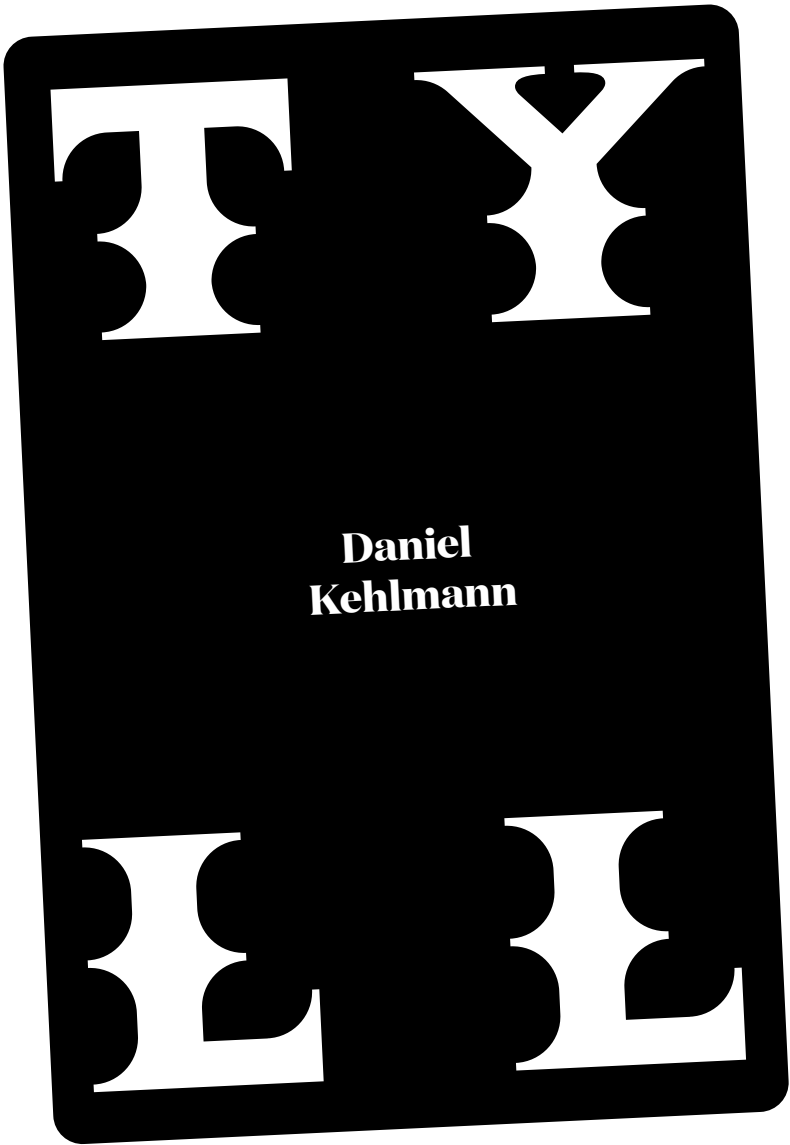
TYLL – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS **MEDIA**

F Y L L

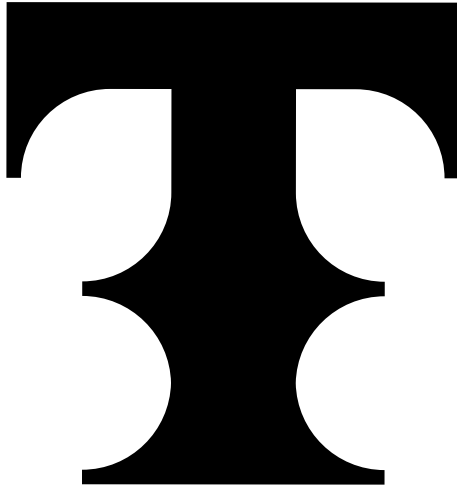
Ljndeni

The translation of this work
was supported by a grant from
the Goethe-Institut.

Preklad tejto knihy finančne podporil
Goetheho inštitút.

Topánky

Vojna k nám dosiaľ nedorazila. Žili sme v strachu a nádeji, snažili sme sa neprivolať Boží hnev na naše múrmi zovreté mesto so sto piatimi domami, kostolom a cintorínom, kde naši predkovia čakajú na deň zmŕtvychvstania.

Veľa sme sa modlili, aby k nám vojna nedorazila. Modlili sme sa k Všemohúcemu a tiež k milosrdnej Panne Márii, modlili sme sa k vládkyni lesa a k nočným škriatkom, k svätému Gerwinovi, k Petrovi na stráži pri nebeskej bráne, k Jánovi Evanjelistovi a pre istotu aj k starej Mele, ktorá za nevlúdnych nocí, keď môžu démoni nadobúdať ľubovoľnú podobu, putuje po oblohe na čele svojho sprievodu. Modlili sme sa k rohatým zo starých čias a k biskupovi Martinovi, ktorý sa o svoj plášť podelil s uzimeným žobrákom, takže potom mrzol jeden i druhý a obaja sa zalúbili Bohu, lebo veď načože je človeku v zime pol kabáta, a modlili sme sa, samozrejme, aj k svätému Móricovi, ktorý si spolu s celou légiou radšej zvolil smrť, ako by mal zradiť svoju vieru v jediného spravodlivého Boha.

Dvakrát do roka k nám prichádzal vyberač daní a podľa toho, ako sa tváril, ho zakaždým prekvapilo, že tam ešte stále sme. Občas zavítali obchodníci, ale keďže sme toho veľa nenakúpili, chytro sa pobrali ďalej – a nám to tak vyhovovalo. Zo šíreho sveta sme nepotrebovali nič, nemysleli sme naň, kým raz ráno po hlavnej ulici neprihrkotal plachtou zakrytý voz ťahaný somárskym záprahom. Bola sobota a prednedávnom sa začala jar, potok napuchol od vody z topiaceho sa snehu a na polia, ktoré práve neležali ladom, sme zasiali osivo.

Na voze bol šiator z červenej plachtoviny. Pred vozom prežúvala akási starena. Jej telo vyzeralo ako vrece, tvár mala ako z kože, oči ako dva drobučké čierne gombíky. Za ňou stála mladšia žena s pehami a tmavými vlasmi. Na kozlíku sedel muž, ktorého sme spoznali, hoci tu predtým nikdy nebol, a keď si prví spomenuli a zvolali jeho meno, spomenuli si aj ostatní, a tak sa onedlho zo všetkých strán mnohohlasne ozývalo: „Tyll je tu!“, „Prišiel Tyll!“, „Pozrite, Tyll je tu!“ Nemohol to byť nikto iný.

Dokonca aj k nám dorazili letáky. Dostali sa sem cez les, privial ich vietor, priniesli obchodníci – vonku vo svete sa ich vytlačilo viac, ako kto vedel porátať. Hovorili o lodi bláznov a o veľkom bláznovstve mužov v sutanách a o zlom pápežovi v Ríme aj o čertovskom Martinovi Lutherovi z Wittenbergu a kúzelníkovi Horridovi a doktorovi Faustovi a hrdinovi Gawainovi od okrúhleho stola a aj o ňom, o Tyllovi Ulenpieglovi, ktorý k nám teraz zavítal osobne. Poznali sme jeho strakatú vestu, jeho preliačenú čiapku aj kabát z telaciny, bola nám známa jeho vycivená tvár, drobné oči, prepadnuté líca aj zajačie zuby. Nohavice mal z kvalitnej látky, topánky z jemnej kože, jeho ruky však patrili zlodejovi alebo pisárovi, boli to ruky, ktoré nikdy nepracovali; pravá držala opraty, ľavá bič. Oči mu blýskali, zdravil sa na všetky strany.

„Akože sa voláš?“ spýtal sa jedného dievčatka.

Malá mlčala, nerozumela, prečo sa jej privravel niekto, kto je slávny.

„Nože povedz!“

Keď vyhabkala, že sa volá Martha, usmial sa, akoby to už dávno vedel.

Potom sa pozorne, ani čo by to preňho bolo dôležité, dovedal ďalej: „A koľkože máš rôčkov?“

Odkiaľlala si a povedala mu to. Za celých dvanásť rokov svojho života nevidela také oči ako tie jeho. Takéto oči sa vyskytujú v slobodných mestách tejto ríše a na dvoroch veľkých pánov, no k nám dosiaľ nikto s podobnými očami nezavítal. Martha netušila, že z ľudskej tváre môže vyžarovať toľká sila, toľká bystrosť ducha. Raz svojmu mužovi a ešte oveľa neskôr svojim neveriacim vnukom, ktorí budú Ulenspiegla považovať za postavu zo starých povestí, porozpráva, ako ho videla na vlastné oči.

Voz už prehrkotal okolo, Ulenspieglov pohľad skĺzol inam, k iným ľuďom postávajúcim pozdĺž cesty. „Tyll prišiel!“ ozývalo sa znova na ulici aj z okien: „Tyll je tu!“ a z námestia pred kostolom, po ktorom teraz hrkotal jeho voz: „Aha, Tyll!“ Švihol bičom a vstal.

Voz sa bleskurýchle zmenil na javisko. Ženy rozložili šiator, mladá si zopla vlasy do uzla, nasadila na hlavu korunku, prehodila cez seba kus purpurovej látky, starena sa postavila pred voz, pozdvihla hlas a začala spievať. Z jej dialektu zaznieval juh, veľké bavorské mestá, nebolo jej veľmi rozumieť, no aj tak sme pochopili, že spieva o žene a o mužovi, ktorí sa ľúbili, no nemohli sa k sebe dostať, lebo ich oddelovala voda. Tyll Ulenspiegel vzal do ruky modré súkno, pokľakol, jeden koniec zovrel pevne v ruke a druhý od seba odhodil, takže sa súkno s pleskotom rozvinulo; pritiahol ho a znova odhodil, a ako tak kľáčal, on na jednej, žena na druhej strane a tá vlniaca sa modrota medzi nimi, vyzeralo to, akoby tam naozaj bola voda, a vlny sa tak vzdúvali a klesali, že by ich nezdolala nijaká loď.

Keď žena vstala a s tvárou skrivenou od strachu sa zahľadela na vlny, zrazu sme si všimli, aká je pekná. Ako tam tak stála a ruky vystierala k nebu, odrazu sem už nepatrila a nikto

z nás od nej nechcel odtrhnúť zrak. Iba kútikom oka sme si všimli, že jej milovaný na neľahkej ceste k nej skáče a tancuje, pobieha koldokola, zaháňa sa mečom, bojuje s drakmi, nepriateľmi, čarodejnicami a zlými kráľmi.

Hra trvala až do popoludnia. Vedeli sme, že kravy bolia ve-mená, no aj tak nikto z nás nemal naponáhlo. Starena pred-nášala celé hodiny. Zdalo sa nemožné, že si niekto dokáže zapamätať toľko veršov, a niektorí z nás ju začali podozrie-vať, či si ich počas spevu nevymýšľa. Telo Tylla Ulenspiegla medzitým neodpočívalo, podrážkami akoby sa ani zeme nedotýkal; kedykoľvek sme ho na malom javisku pohľadom našli, bol už zasa niekde inde. Na konci došlo k malému ne-dorozumeniu: Pekná žena si zaobstarala jed, aby predstie-rala smrť a nemusela sa vydať za zlého poručníka, lenže správa, v ktorej svojmu milému všetko vysvetlila, sa cestou k nemu kdesi stratila, takže keď on, jej skutočný ženích, jej spriaznená duša, napokon dorazil k nehybnému telu, od hrôzy skamenel. Dlho len nehybne stál. Starena zmĺkla. Počuli sme vietor a za chrptom múkanie kráv. Nikto ani len nedýchal.

Napokon vytiahol nôž a bodol sa do hrude. Čepel' sa na počudovanie stratila v mäse, z goliera mu ako crčok krvi vykĺzla červená šatka a on sa zvalil k svojej milej, ešte raz sa mykol a zostal nehybne ležať. Bol mŕtvy. No aj tak ním opäť šklblo, sadol si, znova sa zvalil. Opäť sa strhol, znova na zemi znehybnel, lenže tentoraz na celú večnosť. Čakali sme. Naozaj. Celú večnosť.

Po niekoľkých sekundách sa žena prebrala a vedľa seba zbadala mŕtve telo. Najprv sa jej zmocnila hrôza, potom ním zalomcovala, vzápätí pochopila a opäť sa jej zmocnila hrôza, no a potom nariekala, akoby na svete nikdy nebolo

nič dobré. Vzala mu z ruky nôž a aj ona sa prebodla, a zasa sme obdivovali umný mechanizmus aj to, ako hlboko sa čepeľ vnorila do hrude. Už zostala len starena. Dodala zopár veršov, ktorým sme pre dialekt takmer nerozumeli. Potom sa hra skončila a mnohí z nás ešte stále plakali, hoci mŕtvi už dávno vstali a klaňali sa.

To však nebolo všetko. Kravy museli ešte počkať, lebo po tragédii nasledovala komédia. Starena bubnovala a Tyll Ulenspiegel písal na flautu a tancoval so ženou, ktorá sa nám zrazu už nezдалa ktovieako pekná, doľava a doprava, dopredu a dozadu. Obaja zdvihli ruky nad hlavu a zosúlادili si pohyby, ani čo by neboli dvaja, ale akoby bol jeden zrkadlovým obrazom toho druhého. Aj my sme boli zanietení tanečníci, často sme oslavovali, nikto z nás však nevedel tancovať tak ako oni. Pri pohľade na nich nadobudol človek pocit, že na ľudské telo nepôsobí žiadna tiaž a život nie je smutný a tvrdý. A tak sme ani my nevydržali len tak postávať, pohojďávali sme sa a vykrúcali, poskakovali a vyskakovali.

Tanec však náhle ustal. Zadychčaní sme zdvihli oči k vozu, na ktorom stál Tyll Ulenspiegel, teraz celkom sám, ženy kamsi zmizli. Spieval posmešnú baladu o chudákovi hlúpom zimnom kráľovi, falckom kurfistovi, ktorý v domnienke, že porazí cisára, od pražských protestantov prevzal korunu, lenže jeho kráľovstvo sa rozplynulo, skôr ako sa stihol roztopiť sneh. Spieval aj o cisárovi, ktorý od modlenia zakaždým načisto premrzol, o mužičkovi, čo sa vo viedenskom Hofburgu triasol pred Švédmi, a potom o švédskom kráľovi, polnočnom levovi silnom ako medveď, lenže načo mu tá sila bola v Lützene, kde z neho život vyfúkla guľka ako z bezvýznamného žoldniera, a zhasla fajka, vyletela kráľovská dušička, pominul sa lev! Tyll Ulenspiegel sa zasmial a my s ním, lebo

bol neodolateľný a nám dobre padlo pomyslenie, že veľkí mrú a my ešte žijeme, a potom spieval o španielskom kráľovi s výraznou spodnou perou, presvedčenom, že vládne svetu, hoci bol bez groša, ošklbaný ako kura.

Tak sme sa chichúňali, že sme si až po chvíli všimli zmenu hudby, zrazu sa z nej vytratil posmech. Teraz spieval baladu o vojne, o spoločnej jazde na koňoch a o rinčaní zbraní, o priateľstve medzi mužmi, o statočnosti v nebezpečenstve a o jasote svištiacich guliek. Spieval o živote žoldnierov a o kráse zomierania, o plesajúcej radosti každého, kto na koni cvála v ústrety nepriateľovi, a všetci sme cítili, ako nám rýchlejšie búšia srdcia. Muži medzi nami sa usmievali, ženy naklonili hlavy, otcovia si vysadili deti na plecia, matky hrdo z výšky hľadeli na svojich synov.

Iba stará Luisa sipela, mykala hlavou a tak hlasno čosi mrmlala, že jej tí, čo pri nej stáli, prikázali, aby sa pobrala domov. No sipenie len zosilnelo, vykrikovala, či nikto nerozumie, čo tu Tyll robí. Privoláva to, volá to sem!

Keď sme však odvrkli a mávli rukou, aby dala pokoj, vyhrážali sa jej, chvalabohu stíchla, a Tyll už znova hral na flaute a vedľa neho stála žena, zrazu majestátna ako keby bola urodzená. Jasným hlasom spievala o láske silnejšej ako smrť. Spievala o rodičovskej láske a o Božej láske, o láske medzi mužom a ženou, a vtedy sa znova čosi zmenilo, rytmus sa zrýchlil, tóny boli vyššie a ostrejšie, pieseň zrazu rozprávala o telesnej láske, o rozpálených telách, o váľaní sa v tráve, o vône tvojej nahoty a o tvojom veľkom zadku. Muži sa zasmiali, potom sa pridali i ženy, no najviac sa smiali deti. Aj malá Martha sa smiala. Pretisla sa dopredu, tej piesni celkom dobre rozumela, lebo často počula matku s otcom v posteli, ba aj služobníctvo na slame a vlni sestru so sy-

nom stolára – v noci sa obaja tajne odplížili, lenže Martha sa k nim prikradla a všetko videla.

Slávnemu mužovi sa na tvári objavil žiadostivý úškrn. Medzi ním a ženou pôsobila veľká sila, ktorá jeho tlačila k nej a ju zasa k nemu, príťahovala ich telá k sebe tak silno, že ťažko mohli odolať, a napokon sa predsa len dotkli. Lenže hudba, ktorú vyludzoval, akoby tomu bránila, lebo tá sa stáby omylom zmenila a magický okamih sa rozplynul, tóny to už nedovoľovali. Bol to *Agnus Dei*. Žena zbožne zopla ruky, *qui tollis peccata mundi*, on cúvol, obaja akoby vylakaní vášňou, ktorá sa ich takmer zmocnila, a i my sme sa vylakali a prežehnávali sa, lebo sme si spomenuli, že Boh všetko vidí a len máločo z toho schvaľuje. Obaja klesli na kolená, my tiež. Tyll odložil flautu, vstal, otvoril náruč a požiadal o peniaz a jedlo. Lebo nasleduje prestávka. A ak dobre zaplatíme, príde po nej to najlepšie.

Omámení sme strčili ruky do vreciek. Obe ženy chodili dookola s hrnčekmi. Dali sme toľko, že mince cinkotali a podskakovali. Všetci sme dali: Karl Schönknecht dal, dal aj Malte Schopf a jeho šušlavá sestra, dala dokonca aj rodina mlynára, hoci inokedy je lakomá, a obzvlášť veľa dal bezzubý Heinrich Matter a Matthias Wohlsegen, lebo i keď sú remeselníci, považujú sa za niečo viac.

Martha pomaly krúžila okolo voza s plachtou.

Chrbtom opretý o koleso tam sedel Tyll Ulenspiegel a pil z veľkého krígla. Vedľa neho stál somár.

„Pod' sem,“ povedal.

S búšiacim srdcom pristúpila bližšie.

Vystrel k nej ruku s pohárom. „Napi sa,“ ponúkol jej.

Vzala nádobu. Pivo malo horkú a ťažkú chuť.

„Tunajší ľudia. Sú dobrí?“

Prikývla.

„Sú priateľskí, pomáhajú si navzájom, rozumejú si, majú sa radi, sú to takí ľudia?“

Odpila si ešte dúšok. „Áno.“

„Tak potom,“ pokračoval.

„Uvidíme,“ dodal somár.

Martha od hrôzy pustila krígel' z rúk.

„Také dobré pivo!“ prišlo somárovi ľúto. „Decko hlúpe!“

„Tomu sa hovorí bruchovravectvo. Aj ty sa to môžeš naučiť, ak chceš.“

„Aj ty sa to môžeš naučiť,“ zopakoval somár.

Martha zodvihla pohár a o krôčik ustúpila. Pivová mláčka sa zväčšila a potom zasa scvrkla, vyprahnutá zem vlahu vpila.

„Vážne,“ uisťoval dievčinu. „Pod's nami. Mňa už poznáš. Volám sa Tyll. Moja sestra hentam sa volá Nele. Nie je moja sestra. Ako sa volá starena, to netuším. Somár je Somár.“

Martha naňho vytrieštala oči.

„Všetko ťa naučíme,“ sluboval somár. „Ja, Nele, starena aj Tyll. A dostaneš sa odtiaľto. Svet je veľký. Uvidíš ho. Nevolám sa Somár, aj ja mám meno. Som Origenes.“

„Prečo sa ma na to pýtate?“

„Lebo nie si ako oni,“ odvetil Tyll Ulenspiegel. „Si ako my.“

Martha k nemu vystrela ruku s kríglom, ale on ho od nej nevzal. Postavila ho teda na zem. Srdce jej búšilo. Myslela na rodičov a na sestru aj na dom, v ktorom žila, na pahorky vonku za lesom aj na šum vetra v korunách stromov. Nevedela si predstaviť, že by niekde inde znel rovnako. A myslela na eintopf, ktorý varila jej mama.

V očiach slávneho muža sa zablysko, keď s úsmevom povedal: „Spomeň si na staré porekadlo. Čosi lepšie ako smrť nájdeš všade.“

Martha pokrútila hlavou.

„Dobre teda,“ privolila.

Čakala, lenže on už nič nedodal a jej chvíľu trvalo, kým pochopila, že jeho záujem o ňu už pominul.

Znova teda obišla voz a vrátila sa k ľuďom, ktorých poznala, k nám. Teraz sme boli jej život, iný už neexistoval. Sadla si na zem. Cítila v sebe prázdnotu. Ale keď sme sa pozreli hore, zdvihla oči aj ona, lebo sme si všetci naraz všimli, že na oblohe čosi visí.

Modrotu pretínala čierna čiara. Zažmurkali sme. Bolo to lano.

Z jednej strany bolo uviazané o okenný kríž kostolnej veže, z druhej o vlajkový stožiar vytrčajúci z múru vedľa okna meštianskeho domu, v ktorom pracoval fojt, čo však nebývalo veľmi často, lebo bol lenivý. V okne stála mladá žena, určite lano uviazala len pred chvíľkou. Lenže ako ho, pýtali sme sa v duchu, napla? Človek môže byť tu alebo tam, v tomto okne alebo v inom, ľahko uviaže lano a spustí ho dole, ale ako ho dostane znova hore do iného okna na druhej strane, aby ho tam upevnil?

Otvorili sme ústa. Chvíľu sa nám zdalo, akoby už samotné napnutie lana bol husársky kúsok, a nič viac nebolo treba. Pristál na ňom vrabec, trocha podskočil, rozťahol krídla, rozmyslel si to a zostal sedieť.

Vtedy sa v okne na kostolnej veži zjavil Tyll Ulenspiegel. Zamával nám, vyskočil na parapet, položil nohu na lano. Robil to, akoby to nič nebolo. Akoby to bol krok ako každý iný. Nikto ani slovko neprevravel, nikto nevykrikoval, nikto sa nehýbal, zatajili sme dych.

Netackal sa ani nemotal, jednoducho kráčal. Ruky sa mu hompálali povedľa tela, akoby išiel po zemi, ibaže to, ako

kládol vždy jednu nohu presne pred druhú, pôsobilo trocha strojene. Bolo sa treba riadne prizrieť, aby si človek všimol nepatrné pohyby bokov, ktorými kompenzoval hojdanie lana. Vyskočil a čupol si, hneď sa však znova vzpriamril. Potom s rukami za chrbtom pomaly prešiel do stredu lana. Vrabec vzlietol, no iba párkrát zatrepotal krídlami a znova sa usadil a otočil hlávku; bolo také ticho, že sme počuli, ako čivčí a piští. A počuli sme, veď akože inak, aj naše kravy.

Tyll Ulenspiegel sa nad nami otočil, pomaly a nenútene – nie ako niekto v nebezpečnej situácii, ale ako niekto, kto sa zvedavo obzerá. Chodidlo pravej nohy spočívalo na lane pozdĺžne, chodidlo ľavej priečne, kolená mal trocha pokrčené a ruky zovreté v päst' založené vbok. A my všetci, s očami upretými nahor, sme zrazu pochopili, čo znamená ľahkosť. Pochopili sme, aký môže byť život toho, kto naozaj robí, čo sa mu zachce, ničomu neverí a nikoho neposlúcha; uvažovali sme, aké by to bolo, byť takým človekom, a uvedomili si, že my takí nikdy nebudeme.

„Vyzujte si topánky!“

Neboli sme si istí, či správne rozumieme.

„Vyzujte sa!“ zvolal. „Každý si dajte dolu pravú topánku. Nevypytujte sa prečo, spravte to, bude zábava. Dôverujte mi, vyzujte sa. Starí aj mladí, ženy aj muži! Všetci. Pravú topánku šup dole!“

Zízali sme naňho.

„Alebo ste sa dosiaľ nebavili? Nechcete viac? Predvediem vám ešte viac, vyzujte si tie topánky, všetci! Každý svoju pravú! No tak!“

Chvíľu nám trvalo, kým sme sa rozhybali. S nami je to tak vždy, sme rozvážni. Ako prvý poslúchol pekár, potom Malte Schopf a potom Karl Lamm, po ňom jeho žena a násled-

ne uposlúchli i remeselníci, ktorí sa vždy považovali za čosi extra, a tak sme to napokon spravili všetci, len Martha nie. Tine Krugmannová stála vedľa nej, došla do nej laktom a ukázala na pravú topánku, no Martha zavrtila hlavou. Tyll Ulenspiegel na lane znova vyskočil a vo vzduchu pritom tlesol nohami. Vyskočil tak vysoko, že pri doskoku musel rozťahnuť paže, aby udržal rovnováhu – len na chvíľočku, ale to stačilo, aby nám to pripomenulo, že aj on čosi váži a lieťať nevie.

„A teraz hodte!“ prikázal vysokým, jasným hlasom. „Nevyhutujte, nevy pytujte sa, neváhajte, bude to ohromná zábava. Spravte, ako vám vravím. Hodte!“

Tine Krugmannová hodila ako prvá. Jej topánka letela, stúpala vyššie, až zmizla v dave. Potom vyletela ďalšia topánka patriaca Suzanne Schopfovej, po nej ďalšia a hneď nato vyleteli desiatky topánok a stále pribúdali ďalšie a ďalšie a ďalšie. Všetci sme sa smiali, vykrikovali a volali: „Dávaj pozor!“ a „Uhni!“ a „Tu čosi letí!“ Bola to priam nekresťanská zábava a vôbec nám neprekážalo, že niektoré topánky trafili hlavy. Ozvali sa nadávky, výčitky niektorých žien, niekoľko detí sa rozplakalo, no nebolo to také zlé, ba Martha sa dokonca rozosmiala, keď ju iba o chlp minula ťažká kožená čižma a k nohám sa jej zniesla tkaná šľapka. Tyll mal pravdu; a niektorým sa to tak veľmi zapáčilo, že vyhodili aj ľavé topánky. A zopár ľudí pridalo ešte aj klobúky a lyžice a krčahy, ktoré sa kdesi rozbili, a, samozrejme, letelo aj niekoľko kameňov. Lenže keď sa nám prihovril jeho hlas, virvar utíchol a my sme počúvali.

„Truľovia.“

Žmurkali sme, slnko kleslo nízko nad obzor. Tí zo zadnej časti námestia ho videli jasne, pre ostatných bol iba obrysom.

„Blázni. Hlavy vymetené. Ropuchy. Darmožráči, krpčiari, hlúpe krysy. Teraz si ich znova nájdite.“

Mlčky sme naňho zízali. „Alebo ste príliš hlúpi? Nenájdete ich, nezvládnete to? Hlavy máte načisto vymetené?“ Blá-kotavo sa zasmial. Vrabec vyletel, vzniesol sa nad strechy, zmizol.

Zadávali sme sa jeden na druhého. To, čo vravel, bolo ne-pekné. Ale zas nie až také nepekné, aby to nemohol obrátiť v žart a nemiestne podpichovanie, ako mal vo zvyku. Tým sa predsa preslávil, mohol si to dovoliť.

„No čo?“ doberal si nás. „Už ich nepotrebuje? Už ich nechcete? Už sa vám nepáčia? Hovädá akési, choďte si po topánky!“

Malte Schopf bol prvý. Celý čas sa necítil dobre, a tak sa rozbehol tam, kam podľa neho zaletela jeho čižma. Odstr-koval ľudí, pretískal a pchal sa, prikrčil sa a hrabal medzi nohami. Na druhej strane námestia robil Karl Schönknecht to isté a po jeho vzore aj Elsbeth, vdova po kováčovi, lenže sa do nej zamiešal starý Lembke a rúkal, že sa má pobrať preč, vraj to je topánka jeho dcéry. Elsbeth, ktorú ešte stále bolelo čelo, lebo ju doň zasiahla čižma, naňho kričala, aby sa radšej pobral on, veď ona si predsa ešte pozná vlastnú topánku, také pekné vyšívane topánky Lembkeho dcéra celkom iste nemá, načo sa starý Lembke rozkričal, aby sa mu pratala z cesty a nenadávala na jeho dcéru, a to sa zasa ona rozohnila, vraj je smradlavý zlodej topánok. Vtedy sa do toho zamiešal Lembkeho syn: „Varujem ťa!“ a v tej istej chvíli sa strhla hádka medzi Lise Schochovou a mlynárkou, lebo ich topánky boli na pohľad naozaj rovnaké a aj nohy mali rovnako veľké, slová vyslovené zvýšeným hlasom preleteli aj medzi Karlom Lammom a jeho švagrom a Martha zrazu

pochočila, čo sa deje, a tak si čupla a štvornožky sa pratala preč.

Nad ňou sa už ostošeť ťahalo, strkalo a nadávalo. Zopár tých, ktorí si svoje topánky rýchlo našli, sa vyparilo, lenže nás ostatných pochytila taká strašná zlosť, akoby sa už dlho hromadila. Stolár Moritz Blatt a podkúvač Simon Kern do seba usilovne mlátili pästami a keby si niekto myslel, že len pre topánky, tak to nepochopil, musel by totiž vedieť, že Moritzovu ženu ešte ako dieťa slúbili Simonovi. Obom tiekla krv z nosa aj z úst, obaja funeli ako kone a nikto sa neodvážil stať si medzi nich; aj Lora Pilzová a Elsa Kohlschmitová sa do seba príšerne zahryzli, ale veď tie sa nenávideli už tak dlho, že aj zabudli prečo. Zato však všetci veľmi dobre vedeli, prečo sa do seba pustili Semmlerovci a Grünangerovci; bolo to pre spornú roľu a starú záležitosť týkajúcu sa dedičstva, ešte z čias richtára Petra, a aj kvôli Semmlerovici dcére a jej dieťaťu, ktoré nemala s manželom, ale jej ho spravil Karl Schönknecht. Hnev sa šíril ako horúčka – kam len oko dovidelo, všade sa vykrikovalo, lietali buchňáty, telá sa válali, a vtedy Martha otočila hlavu a pozrela sa hore.

Stál tam a smial sa. Telo zaklonené, ústa doširoka rozdávané, plec sa mu natriasali. Iba nohy mu stáli pokojne a boky sa hojdali v rytme lana. Marthe sa zdalo, že ak sa lepšie prizrie, pochopí, prečo sa tak teší, lenže vtedy sa k nej rozbehol akýsi muž, nevšimol si ju a čižmou ju kopol do hrudníka; spadla, hlavu si udrela o zem, a keď sa nadýchla, mala pocit, akoby ju píchali ihly. Prevalila sa na chrbát. Lano aj obloha zívajú prázdnotou. Tyll Ulenspiegel bol preč.

Pozviechala sa a vstala. Krivkala okolo plaúcich, bijúcich sa, válajúcich sa, hryzúcich sa a buchňatujúcich sa tiel, na ktorých sem-tam ešte rozpoznala tvár; trmácala sa po ceste,

prikrčená a so sklonenou hlavou, ale práve keď dorazila k dverám domu, začula za chrbtom hrkot voza. Zvrtla sa. Na kozlíku sedela mladá žena, ktorú oslovoval Nele, vedľa nej nehybne kvočala starena. Prečo ich nikto nezastaví, prečo za nimi nikto nejde? Voz prešiel okolo Marthy. Uprene za ním hľadela. O chvíľu bude pri breste, potom pri mestskej bráne a potom preč.

A zrazu, keď už bol voz takmer pri posledných domoch, sa za ním predsa len ktosi rozbehol, ľahkými dlhými krokmi. Kožušinka na kabátci z telaciny sa mu okolo krku ježila ako čosi živé.

„Bol by som ťa vzal s nami!“ zavolal, míňajúc Marthu. Voz dohonil krátko pred miestom, kde sa cesta stáčala, a naskočil naň. Strážca brány bol s nami na hlavnom námestí, nikto ich nezadržal.

Martha pomaly vošla do domu, zamkla za sebou dvere a zahasprovala ich. Pri peci ležal cap a spýtavo sa na ňu pozrel. Počula mučať kravy a od hlavného námestia sa niesol náš hlučný krik.

Ale odrazu sme sa upokojili. Kravy boli do večera podojené. Marthina mama sa vrátila a až na pár škrabancov sa jej takmer nič nestalo, otec prišiel o jeden zub a natrhli mu ucho, sestere niekto tak skočil na nohu, že niekoľko týždňov krívala. Prišlo však ďalšie ráno a ďalší večer a život išiel ďalej. V každom dome sa našli hrče, škrabance či rezné rany, vyklíbené ramená a vybité zuby, no už na druhý deň bolo hlavné námestie znova čisté a každý mal na nohách svoje topánky.

O tom, čo sa stalo, sme nikdy nehovorili. Nespomínali sme ani Ulenspiegla. Držali sme sa toho ako nepísanej dohody, dokonca aj Hans Semmler, ktorý to schytil tak, že viac ne-

vstal z postele a okrem hustej polievky do seba nič nedostal, sa tváril, akoby to tak bolo vždy. Aj vdova po Karlovi Schönknechtovi, ktorého sme na druhý deň pochovali na cintoríne, sa tvárila, že išlo o ranu osudu a ona nevedela, či je ten nôž v jeho chrbte. Len lano zostalo dlho visieť nad námestím, chvelo sa vo vetre a slúžilo ako odpočívadlo pre vrabce a lastovičky, kým kňaz, ktorý pri bitke utržil strašnú nakladačku, lebo sme neznášali jeho naparovanie a povýšenie, nebol schopný znova vyjsť na zvonice a odrezať ho.

Ale ani sme na to nezabudli. Čo sa stalo, zostalo medzi nami. Bolo to tu, keď sme zberali úrodu, a tiež, keď sme obchodovali s obilím alebo sa v nedelňu zhromaždili na bohoslužbách, na ktorých sa kňaz tváril inak, napoly prekvapene a napoly ustráchané. Ale bolo to tu najmä vtedy, keď sme na námestí organizovali slávnosti a pri tanci hľadeli jeden druhému do tváre. Vtedy sa nám zdalo, akoby vzduch oťažel, akoby voda zmenila chuť a akoby obloha, odkedy na nej viselo lano, už nebola ako kedysi.

O dobrý rok neskôr k nám vojna predsa len dorazila. Raz v noci sme počuli zaerdžanie a potom sa vonku ozval smiech vychádzajúci z mnohých hrdiel. Vzápätí sme počuli treskot zabuchnutých dverí a skôr ako sme stihli vybehnúť na ulicu, zbytočne vyzbrojení vidlami alebo nožmi, vyšľahli plamene.

Žoldnieri mali väčší hlad ako zvyčajne a vypili toho ešte viac. Bolo to dávno, čo ich noha vkročila do mesta, ktoré im toho toľko ponúkalo. Stará Luise skonala vo svojej posteli, uprostred tuhého spánku a tentoraz bez akejkoľvek predtuchy. Farár zomrel, keď pred priečelím kostola zaujal obranný postoj. Lise Schochová umrela, keď ukrývala zlatky, pekár, kováč aj starý Lembke a Moritz Blatt, rovnako ako

väčšina ostatných mužov, pomreli pri pokuse uchrániť svoje ženy, no a ich ženy zomreli tak, ako vo vojne ženy skrátka zomierajú.

Zomrela aj Martha. Videla ešte, ako sa strop nad ňou premenil na červenú horúčavu, cítila dym, kým jeho zovretie tak nezosilnelo, že už nič nerozpoznávala, no počula, ako jej sestra volá o pomoc, zatiaľ čo budúcnosť, ktorú ešte pred chvíľou mala, sa načisto rozplynula: muž, ktorého nikdy nebude mať, deti, ktoré nebude vychovávať, a vnúčatá, ktorým nikdy nerozpovie príbeh o známom zabávačovi, čo prišiel v jedno jarné predpoludnie, a deti týchto vnúchat, všetci ľudia, ktorí nebudú v dôsledku vojny nikdy existovať. Ide to tak rýchlo, pomyslela si, akoby odhalila veľké tajomstvo. A keď počula praskať strešné trámy, zišlo jej ešte na um, že Tyll Ulenspiegel je možno jediný, kto si spomenie na naše tváre a bude vedieť, že sme žili.

V skutočnosti prežil len chromý Hans Semmler, ktorého dom nepohltili plamene a ktorého žoldnieri prehliadli, lebo sa nevedel pohnúť, a tiež Elsa Zieglerová a Paul Grünanger, ktorí sa spolu tajne vybrali do lesa. Keď sa za svitania rozstrapatení vrátili v ufúlaných šatách a pod dymom, čo sa krútil ako had, našli len rozvaliny, na chvíľu sa domnievali, že ich Pán Boh za ich hriech potrestal bludnými predstavami. Spolu sa pobrali na západ a krátky čas boli šťastní.

Nás ostatných však možno tam, kde sme kedysi žili, občas počuť v stromoch. Počuť nás v tráve a v cvrlikaní cvrčkov, počuť nás, keď si niekto priloží hlavu na hrču, čo ostala po konári na starom breste, a deťom sa završé zdá, akoby naše tváre zahliadli vo vode potoka. Náš kostol už nestojí, no okruhliaky, ktoré voda vybielila a obrúsila, sú stále tie isté, rovnako ako stromy. My si však na seba spomíname,

hoci si na nás už nikto nespomína, lebo sme sa ešte vždy nezmierili s tým, že nás niet. Smrť je pre nás ešte vždy nová a záležitosti živých nám nie sú ľahostajné. Lebo to všetko ešte nie je až tak dávno.

Pán povetria

P

I

Lano napol vo výške kolien medzi lipou a starou jedľou. Musel na to spraviť zárezy. Zatiaľ čo na jedli to šlo poľahky, z lipy sa mu nožík stále kĺzal, no napokon sa mu to predsa len podarilo. Skontroluje uzly, opatrne si vyzuje dreváky, vystúpi na lano a spadne.

Vystúpi naň znova, rozpaží a spraví krok. Ruky má rozťahnuté, no neudrží sa a spadne. Znova vystúpi na lano, ďalší pokus, opäť spadne.

Skúsi to znova a spadne.

Po lane sa očividne chodiť nedá. Ľudské nohy nie sú na takúto chôdzu prispôsobené, tak načo to vôbec skúšať?

Lenže on to skúša ďalej. Vždy začne pri lipe, no zakaždým okamžite spadne. Uplynú hodiny. Popoludní sa mu podarí jeden krok, len jediný, a do zotmenia už ani jeden. Ale lano ho na chvíľu udržalo, stál na ňom ako na pevnej zemi.

Na druhý deň leje ako z kanvy. Trčí doma a pomáha mame. „Prekristapána, napni tú plachtu, nesnívaj!“ A dážd' bubnuje na strechu ako stovky drobných prštekov.

Na ďalší deň ešte vždy prší. Je strašná zima a lano stuhlo, nedá sa na ňom spraviť ani krôčik.

Ani na nasledujúci deň dážd' neustáva. Postaví sa na lano a spadne, znova sa naň postaví a znova spadne. Chvíľu leží na zemi, ruky rozťahnuté, mokré vlasy ako tmavá škvrna.

Deň potom je nedeľa, takže na lano smie ísť až popoludní, bohoslužba trvá celé dopoludnie. Večer sa mu podaria tri kroky, a keby lano nezvlhlo, mohli to byť aj štyri.

Postupne mu dochádzalo, ako na to. Kolená tomu rozumejú, plecيا treba držať inak. Kolísaniu sa musí poddať, nie byť tuhý v kolenách a bokoch, ale o krok predchádzať pádu. Po človeku chňapne zemská príťažlivosť, no on je už inde, ďalej. Chôdza po lane: útek pred pádom.

Na ďalší deň sa oteplí. Kavky kričia, chrobáky a včely bzucia a slnko rozpúšťa oblaky. Vydychuje obláčiky stúpajúce nahor. Hlasy sa jasným ránom nesú do väčšej diaľky, počuje, ako otec v dome kričí na paholka. Pospevuje si pieseň o koscovi, čo sa volá Smrť a moc má od veľkého Boha. Pri tej melodii sa mu dobre chodí po lane, no zjavne spieva príliš hlasno, keďže pri ňom zrazu stojí Agneta, jeho mama, a pýta sa, prečo nepracuje.

„Hned' prídem.“

„Treba nanosiť vodu,“ vytkne mu, „vymieš' pec.“

Roztiahne ruky, vystúpi na lano a snaží sa nevšímať si jej vyduté brucho. Naozaj v ňom má dieťa, čo kope a myká sa, načúva, o čom sa rozprávajú? Tá predstava mu nie je po vôli. Keď chce Boh stvoriť človeka, prečo v tele iného človeka? Je na tom niečo odporné, že všetky stvorenia vznikajú v tajnosti: larvy v múke, muchy v truse, červy v hnedej zemine... Len ojedinele, to mu vysvetlil otec, vyrastajú deti z koreňov mandragory, a ešte zriedkavejšie dojčatá z hnilých vaječ.

„Mám poslať Seppa?“ spýta sa. „Chceš, aby som poslala Seppa?“

Chlapec spadne z lana, zavrie oči, roztiahne paže, zas naň vylezie. Keď sa znova pozrie jej smerom, mama je preč.

Dúfa, že hrozbu nenaplní, no o pár minút naozaj príde Sepp. Chvíľu sa naňho díva, potom pristúpi k lanu a zhodí ho: neďobne doňho, ale riadne strčí, až sa chlapec roztiahne

aký dlhý, taký široký. Od zlosti zakričí, že Sepp je odporné hovädo, čo spí s vlastnou sestrou.

Nebolo to múdre. Po prvé preto, lebo vôbec nevie, či Sepp, ktorý tak ako všetci paholkovia, prišiel ktohovie odkiaľ a ktohovie kam zasa odtiahne, vôbec má sestru, po druhé, ten chalan na čosi také len čakal. Chlapec sa nestihne pozviechať a Sepp mu už sedí na zátylku.

Nedostáva sa mu vzduchu. Do tváre sa mu zarezávajú kamene. Zvíja sa, no márne, pretože Sepp je raz taký starý ako on, trikrát taký ťažký a päťkrát taký silný. A tak sa upokojí, aby nespotreboval priveľa vzduchu. Na jazyku cíti chuť krvi. Vdýchne hlinu, dusí sa, odplúje si. V ušiach mu šumí a píska, zem akoby sa dvíhala a klesala a potom znova dvíhala.

Ťarcha zrazu pomynie. Pregúli ho na chrbát, v ústach má zem, oči zalepené, hlava sa mu ide rozskočiť od bolesti. Paholok ho vlečie k mlynu: po štrku a hline, po tráve, znova po hline, po ostrých kamienkoch, okolo stromov, okolo rozosmiatej slúžky, senníka, kozieho chlievika. Potom ho jedným trhnutím postaví, otvorí dvere a strčí ho dnu.

„No, už bolo načase,“ zafrfoce Agneta. „Pec sa sama nevyčistí.“

Cestou od mlyna do dediny treba prejsť cez kúsok lesa. Tam, kde stromy zrednú, na dedinskom chotári – lúkach, pastvinách a roliach, z ktorých jedna tretina leží ladom, dve tretiny, chránené latkovými plotmi, sa obhospodarujú –, už vidieť špičku kostolnej veže. Vždy tu niekto leží v blate a opravuje ploty, neustále sa totiž kazia, musia však držať, inak statok ujde alebo lesná zver zničí obilie. Väčšina rolí patrí Petrovi Stegerovi. Rovnako ako statok, ten sa dá poľahky spoznať podľa značky vypálenej na krku zvieraťa.

Najprv človek prejde okolo domu Hanny Krellovej, ktorá sedí, veď nemá čo robiť, na priedomí a pláta šaty, čím si zarába na živobytie. Potom pokračuje úzkou medzerou medzi Stegerovíe gazdovstvom a domom kováča Ludwiga Stelliga, vyjde na drevenú lávku, aby nezapadol do mäkkého hnoja, po pravej ruke minie stajňu Jakoba Kröhnsa a ocitne sa na hlavnej ceste, ktorá je jedinou ulicou. Tu býva Anselm Melker so ženou a deťmi, vedľa jeho švagor Ludwig Koller a vedľa neho Maria Loserová, ktorej vlani zomrel muž, lebo ho niekto preklial. Dcéra, sedemnásťročná a veľmi pekná, sa vydá za najstaršieho syna Petra Stegera. Na druhej strane býva spolu so ženou a dcérami Martin Holtz, ktorý pečie chlieb, a vedľa jeho príbytku stoja menšie domce Tammovcov, Heinrichovcov a Heinerlingovcov – z ich okien sa často ozývajú hádky. Heinerlingovci nie sú dobrí ľudia, nemajú cti. Všetci okrem kováča a pekára majú za dedinu malý kúsok zeme, každý chová zopár kôz, no len Peter Steger, keďže je bohatý, má kravy.

Potom sa ocitne na námestí s kostolom, so starou dedinskou lipou a studňou. Pri kostole stojí fara, vedľa fary dom, v ktorom žije hajtman Paul Steger, bratranec Petra Stegera, ktorý dvakrát ročne obíde polia a každý tretí mesiac prinesie vlastníčkovi pozemku dane.

Námestie na konci uzatvára plot. Keď človek otvorí bránku a prejde cez rozľahlé pole, ktoré tiež patrí Stegerovi, znova sa ocitne v lese, a ak sa príliš nebojí zubatej a kráča stále ďalej a v podraсте nezíde z cesty, tak sa po šiestich hodinách ocitne pri dvore Martina Reuttera. Keď ho tam nepohryzie pes a ide ďalej, za tri hodiny sa dostane do susednej dediny, ktorá tiež nie je oveľa väčšia.

Tam však chlapec nikdy nebol. Zatiaľ nebol nikde. A hoci mu viacerí, ktorí už inde boli, vraveli, že to tam je presne

také isté ako tu, neprestáva sa vypytovať, kam by sa asi tak dostal, keby pokračoval v ceste nielen do najbližšej dediny, ale ešte ďalej.

Mlynár za vrchstolom rozpráva o hviezdach. Jeho žena, syn, paholkovia aj slúžka sa tvária, že počúvajú. Jedia krúpovú kašu. Mali ju aj včera a budú ju mať aj zajtra, raz uvarenú s menším, inokedy s väčším množstvom vody. Krúpovú kašu jedia každý deň, a keď je horšie, tak namiesto kaše nejedia nič. V okne stojí vetru v ceste hrubá tabuľa, pri peci, z ktorej sála príliš málo tepla, sa vyvalujú dve mačky a v kúte miestnosti leží koza, ktorá by vlastne mala byť v chlieviku naproti, no nikomu sa ju nechce vyhodiť, pretože sú všetci unavení a koza má ostré rohy. Pri dverách a okolo okien sú vyryté pentagramy proti zlým duchom.

Mlynár opisuje, ako presne pred desiatimi tisícmi sedemsto tromi rokmi, piatimi mesiacmi a deviatimi dňami vzbĺkol v srdci sveta vír. A to, čo tvorí svet, sa teraz ako vreteno krúti a neustále rodí hviezdy, lebo čas nemá začiatok, a teda ani koniec.

„Žiaden koniec,“ zopakuje a zarazí sa. Všímol si, že povedal čosi nejasné. „Žiaden koniec,“ zopakuje tichým hlasom, „nemá koniec.“

Claus Ulenspiegel pochádza z Möllnu, z luteránskeho severu. Prišiel sem pred desiatkou rokov, už nie práve najmladší, a keďže nebol tunajší, mohol sa stať leda ak mlynárskym paholkom. Mlynársky stav požíva istú úctu – nie ako šarha, ktorý odstraňuje zvieracie mrciny, či nočný var-táš, ba dokonca kat –, no nie väčšiu ako nádenník a oveľa menšiu ako remeselník vo svojom cechu alebo sedliak; ten by niekomu ako on ani len ruku nepodal. Ale potom sa

zaňho vydala mlynárova dcéra a mlynár onedlho umrel, a tak je teraz mlynárom on sám. Popritom lieči sedliakov, ktorí mu ešte stále nepodajú ruku, lebo ak sa raz niečo nepatrí, tak sa to nepatrí, no keď ich niečo bolí, prídu za ním.

Nemá koniec. Claus nevie pokračovať, priveľmi ho to zamestnáva. Ako zastaviť čas?! Na druhej strane... Škriabe sa po hlave. Musel sa predsa niekedy dať do pohybu, veď ako by inak dospel do tejto chvíle? Obzerá sa okolo seba. Nemohlo uplynúť nekonečne veľa času. Takže predsa len musí mať niekde začiatok. Ale čo bolo predtým? Pred časom? Človeku sa až hlava zakrúti. Ako v horách, keď hľadá do rokliny.

Kedysi, rozvraví sa, do jednej takej hľadel, vo Švajčiarsku, keď ho jeden bača vzal so sebou vyhnať statok na salaš. Kravám sa na krku hompálali veľké zvonce a bača sa volal Ruedi. Claus sa zarazí, potom si spomenie, čo chcel vlastne povedať. Vtedy skrátka hľadel do rokliny, ktorá bola taká hlboká, že jej na dno nedovidel. Potom sa spýtal baču, mimochodom, volal sa Ruedi – zvláštne meno –, tak teda, spýtal sa Ruediho: „Aká je hlboká?“ A Ruedi mu odvetil, slová naťahoval, akoby sa ho zmocnila únava: „Nemá dno, je bezodná!“

Claus si vzdychne. V tichu škrabocú lyžice. Spočiatku si myslel, hovorí ďalej, že to nie je možné a že bača klame. Potom sa sám seba spýtal, či priepasť nie je náhodou vchodom do pekla. Ale zrazu si uvedomil, že na tom nezáleží. Veď čo tam po tom, že priepasť nemá dno, stačí zdvihnúť oči nahor a človek vidí bezodnú roklinu. Ťažkou rukou sa poškrabká po hlave. Roklinu, zamrmle, ktorá jednoducho stále pokračuje ďalej, ešte ďalej, do ktorej sa teda vojdú všetky veci na svete bez toho, aby zaplnili čo i len najmenší kúsoček jej hĺbky, hĺbky, v ktorej vyjde všetko navnivoč... Vloží si do úst